

*Topkapı Sarayı Müzesi Osmanlı Saray Arşivi Kataloğu, Fermanlar* (I. Fasikül), *Hükümler-Beratlar* (II. Fasikül). Hazırlayanlar: Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Em. Kur. Alb. İbrahim Baybura, Ülkü Altındağ, (yayına hazırlayan Ülkü Altındağ) Ankara 1985, 1988. XII + 105, II + 107-165.

Arşivler bir milletin tarihi için ne kadar önemli ise bunların istifadeye hazır hâle getirilmesi de o derece önemlidir. Birçok ülke arşivlerinin katoloklarını hazırlamış ve araştırmacıların istifadesine sunmuştur. Ülkemizde arşivlerin önemi geç anlaşılmış olmasına rağmen son zamanlarda yapılan atılımlar sevindirici olmuştur. Bu cümleden olarak Topkapı Sarayı Müzesi arşivinde *Hazine-i Hümayun Evrakı* üzerinde yıllardır yapılan çalışmalar meyvelerini vermeye başlamış bulunuyor. Nitekim yayınlanan iki fasikül bunu göstermektedir.

Bilindiği gibi önemli belgeler, Hazine-i Hümayûn'da muhafaza ediliyor ve itina ile korunuyordu. Hazinesinin onarımı sırasında belgeler bu binanın bodrumuna nakledilmiş (1914), sonra da Saray Kütüphanesi'ne konmuştur (1925). Müteakip yıllarda Dârüssaade Ağası Dâiresi ile diğer bazı bölümlerdeki belgeler *Hazine-i Hümayûn Evrakı*'na dahil edilmiştir. Saray mutfakları müştemilâtından olan arşivin bu günkü yeri, 1962 yılından beri kullanılmaktadır. Bugün müstakil bir bölüm halinde hizmet vermektedir.

Arşivin tasnif ve sıralama işleri 1937 yılına dayanmaktadır. Bunun için Türkiye'ye davet edilen Macar Arşiv Uzmanı Fekete Lajos, Başbakanlık Arşivi için rapor hazırlarken, Saray arşivi için de bir rapor hazırlamıştır. Eldeki defter ve evrak buna göre düzenlenmeye başlanmış ve Başbakanlık Arşivi ile Müze görevlilerinden teşekkül eden bir heyetle çalışmalara devam edilmiştir. Bu çalışmaların neticesi olarak yayına başlanmış ve 1938-40 yıllarında "H" harfinin bir kısmına kadar 2 fasikülde gelinmiştir. Bu fasiküller 182 sahife olup 14 adet belge fotokopisi de ihtiva ediyordu. 1949-51 yıllarında tasnif işinde görev almış bulunan M. Çağatay Uluçay, kalan kısmı 5 defter halinde tasnif etmiştir. Araştırmacılar uzun yıllar bu defterleri kullandılar. Bu arada 1957 yılında kurulan Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı başkanlığındaki heyet, tasnif çalışmaları ile 1970 yılında başlayan katalog çalışmaları halen devam etmektedir. Kendisine yardımcı olan Em. Kur. Alb. İbrahim Kemal Baybura'yı da hayırla anmalıyız. Burada halen Arşivin şefi olan Sayın Ülkü Altındağ'ın tasnif ve katalog işlerindeki dikkat ve titizliği ile arşivin bu günkü iyi durumuna gelişindeki gayret ve emeklerine yer vermelidir.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde XIV. ve XV. yüzyıl belgelerinin daha fazla bulunması, bu arşivin önemini artırmaktadır. Yukarıda bahsedilen çalışmalarda görülen özellikler dolayısıyla belgeler diplomatik tasnife tabi tutulmuştur. Bunlardan diplomatik özellik göstermeyen bir kısım evrak da konularına göre tasnif edilmiştir. Diğer taraftan gerek diplomatik özellikleri gerekse konu bakımından farklılıklar gösterdikleri halde, tek fiş altında toplanmış olan belgeler tasnifte ayrı bir grup halinde gösterilmiştir. Nitekim basılmış bulunan I. Fasikülün XI. sahifesinde neşriyatta takip edilecek sıra hakkında liste bulunmaktadır.

Yukarıda bahsedilen diplomatik tasnif 35 grupta sınıflandırılmış olup, bu sıradan ilk üçü Fermanlar, Hükümler ve Beratlar iki fasikülde basılmıştır. Fasiküller 23/33 ebadında

olup, I. Fasikülde 1021 madde bulunmaktadır. II. Fasikül ise 1022-1465 arası Hükümlere, 1466-1568 arası Beratlarla ayrılmıştır. Her bir ferman, hüküm ve beratlar için yeterli bilgi verilmiştir. Bu değerli belgelerin ekseriyetinin başlangıçtan XVII. yüzyılın sonuna kadar olması arşivin önemini bir kat daha artırmaktadır. Bu fasiküller Türk Tarihi üzerinde çalışacaklar için büyük kolaylık sağlayacaktır. Fasiküllerin baskı işleri Türk Tarih Kurumu tarafından yürütülmektedir. Tasnifin bir an evvel ilim âleminin istifadesine sunulması için baskı işlerinin süratlendirilmesi uygun olacaktır.

PROF. DR. MÜCTEBA İLGÜREL